Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq ma'murchiligini takomillashtirishning dolzarb masalalari

Sanakulova Iroda Abrorovna
Kattaqo‘rg‘on davlat pedagogika instituti talabasi
irodasanakulova06@gmail.com
+99850-190-79-29

Annotatsiya. Mazkur tezisda raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq ma'murchiligini takomillashtirishning ahamiyati, zamonaviy axborot texnologiyalarini soliq tizimiga joriy etishning afzalliklari hamda iqtisodiy rivojlanishga ta'siri yoritilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli iqtisodiyot, soliq ma'murchiligi, elektron xizmatlar, sun'iy intellekt, Big Data.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi davlat boshqaruvi va soliq tizimiga yangi talablarni qo'ymoqda. Elektron soliq xizmatlari, onlayn nazorat-kassa mashinalari va elektron hisob-fakturalar soliq ma'murchiligini soddalashtirib, soliq intizomini mustahkamlamoqda. Sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalarining joriy etilishi soliq xavflarini oldindan aniqlash, soliqdan bo'yin tovlash holatlarini kamaytirish hamda davlat byudjeti daromadlarini oshirishga xizmat qiladi. Kelgusida axborot xavfsizligini kuchaytirish va raqamli infratuzilmani rivojlantirish ushbu sohaning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi davlat boshqaruvi tizimida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirib, soliq ma'murchiligini zamonaviy texnologiyalar asosida takomillashtirish zaruratini yuzaga chiqarmoqda. Iqtisodiy munosabatlarning raqamli shaklga o'tishi natijasida soliq organlari faoliyatida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish, ma'lumotlarni tezkor qayta ishlash va elektron xizmatlarni rivojlantirish ustuvor vazifalardan biriga aylandi. Mazkur jarayon soliq ma'murchiligi samaradorligini oshirish bilan birga, davlat byudjeti daromadlarining barqaror o'sishiga ham xizmat qilmoqda.

Bugungi kunda elektron soliq xizmatlari soliq to'lovchilar uchun qulay va shaffof muhit yaratmoqda. Soliq hisobotlarini elektron shaklda topshirish, soliqlarni masofadan turib to'lash, elektron hisob-fakturalardan foydalanish hamda onlayn nazorat-kassa mashinalarining joriy etilishi ma'muriy xarajatlarni sezilarli darajada kamaytirdi. Bu esa tadbirkorlik subyektlari faoliyatini yengillashtirib, soliq majburiyatlarini o'z vaqtida bajarishga xizmat qilmoqda.

Sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalarining soliq tizimida qo'llanilishi raqamli ma'murchilikning yangi bosqichini boshlab berdi. Ushbu texnologiyalar yordamida katta hajmdagi moliyaviy ma'lumotlar qisqa vaqt ichida tahlil qilinadi, soliq xavfi yuqori bo'lgan operatsiyalar aniqlanadi va nazorat tadbirlari aniq yo'naltiriladi. Natijada soliqdan bo'yin tovlash holatlari kamayib, nazorat ishlari samaradorligi ortadi.

Raqamli texnologiyalar davlat organlari o'rtasidagi axborot almashinuvini ham sezilarli darajada yaxshilaydi. Soliq, bojxona, bank, statistika va boshqa davlat organlarining axborot tizimlarini integratsiya qilish orqali iqtisodiy faoliyatni to'liq monitoring qilish imkoniyati yaratiladi. Bu esa noqonuniy moliyaviy operatsiyalarni aniqlash, yashirin iqtisodiyot ulushini kamaytirish va soliq bazasini kengaytirishga yordam beradi.

Shu bilan birga, raqamli soliq ma'murchiligini rivojlantirish jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, axborot xavfsizligini ta'minlash, kiberxavfsizlikni kuchaytirish, barcha hududlarda sifatli internet infratuzilmasini yaratish hamda raqamli texnologiyalar bilan ishlay oladigan malakali mutaxassislarni tayyorlash dolzarb masalalardan hisoblanadi. Ushbu muammolarni bartaraf etish orqali soliq tizimining barqarorligi va samaradorligini yanada oshirish mumkin.

Umuman olganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq ma'murchiligini takomillashtirish davlat moliyaviy boshqaruvini modernizatsiya qilishning muhim yo'nalishi hisoblanadi. Zamonaviy raqamli texnologiyalarni keng joriy etish soliq tizimining shaffofligini ta'minlaydi, iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi va davlat byudjeti daromadlarini barqaror oshirishga xizmat qiladi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq ma'murchiligini takomillashtirishning muhim yo'nalishlaridan biri soliq nazoratini xavf tahliliga asoslangan mexanizmlar orqali tashkil etishdir. Bunda sun'iy intellekt va ma'lumotlarni tahlil qilish texnologiyalari yordamida soliq to'lovchilarning moliyaviy faoliyati baholanadi va soliq xavfi yuqori bo'lgan subyektlar aniqlanadi. Bu esa tekshiruvlarni maqsadli tashkil etishga, halol faoliyat yuritayotgan tadbirkorlarga ortiqcha yuklama bermaslikka hamda nazorat samaradorligini oshirishga imkon yaratadi.

Shuningdek, elektron to'lov tizimlarining rivojlanishi soliq ma'murchiligining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Naqd pulsiz hisob-kitoblarning kengayishi moliyaviy operatsiyalarning shaffofligini ta'minlaydi va daromadlarni yashirish imkoniyatlarini cheklaydi. Elektron to'lovlar bo'yicha ma'lumotlarning avtomatik qayd etilishi davlat byudjetiga tushadigan soliq tushumlarini ko'paytirishga xizmat qiladi.

Raqamli texnologiyalarni joriy etish tadbirkorlik muhitiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Soliq hisobotlarini elektron topshirish, masofadan turib xizmatlardan foydalanish va ortiqcha byurokratik jarayonlarning qisqarishi biznes yuritish xarajatlarini kamaytiradi. Natijada tadbirkorlarning investitsiya faolligi ortadi, yangi ish o'rinlari yaratiladi va iqtisodiy o'sish sur'atlari tezlashadi. Shu sababli soliq ma'murchiligini raqamlashtirish nafaqat fiskal boshqaruvni takomillashtiradi, balki mamlakatning investitsion jozibadorligini oshirishda ham muhim rol o'ynaydi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq ma'murchiligini takomillashtirish davlat boshqaruvining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy axborot texnologiyalari, sun'iy intellekt, Big Data va elektron soliq xizmatlarining keng joriy etilishi soliq tizimining ochiqligi, shaffofligi va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa soliq intizomini mustahkamlash, yashirin iqtisodiyot ulushini kamaytirish hamda davlat byudjeti daromadlarini ko'paytirish imkonini beradi.

Kelgusida davlat organlarining axborot tizimlarini o'zaro integratsiya qilish, kiberxavfsizlikni kuchaytirish, raqamli infratuzilmani rivojlantirish va malakali kadrlarni tayyorlash orqali soliq ma'murchiligini yanada takomillashtirish mumkin. Natijada raqamli iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi uchun zamonaviy va samarali soliq tizimi shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi. 2020-yil 1-yanvardan kuchga kirgan yangi tahrirda. Toshkent, 2020.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **PF–6079-son Farmoni "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida**. 2020-yil 5-oktabr.

3. Mirziyoyev Sh.M. **Yangi O‘zbekiston strategiyasi.** – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

4 OECD. **Tax Administration 2024: Comparative Information on OECD and Other Advanced and Emerging Economies.** – Paris: OECD Publishing, 2024.